

III.C.02.12. MAAT, GEWICHT EN MUNT

Inhoudsmaten

Mud, mudde:

Volgens de St-Truidense maat kwam dit overeen met 26,12 liter graan (01). Een Luikse mud mat 245,70 l in de 17e eeuw (02). Mud zou afgeleid zijn van het Latijnse "modius" = maat. Als inhoudsmaat voor droge waren was het 1 hectoliter.

Vat:

Een vat (vasum) was te St-Truiden $\frac{1}{8}$ van een mud of 3,265 l graan (03). Het werd ook settijn genaamd. Een vat was een vochtmaat van 1 hectoliter.

Halster:

Een inhoudsmaat gelijk aan $\frac{1}{2}$ mud, waarschijnlijk de hoeveelheid eten voor een paard.

Viertel:

Een inhoudsmaat gelijk aan $\frac{1}{4}$ van een hoed.

Lengtematen

Voet:

Volgens St-Truidense maat was dit 29,17 cm. Het was een lengtemaat ter lengte van een voet of 0,30 m.

Schrede:

Een schrede was 5 Romeinse voeten, een wijde stap.

Oppervlaktematen

Raeproede:

Een oppervlaktemaat die doorgaans overeenkwam met een kleine roede of $\frac{1}{400}$ van een Brustems bunder of 20,7 m².

Roede, rode:

Hier bedoelde men de grote roede, een landmaat die in Brustem een waarde had van $\frac{1}{20}$ van een Brustems bunder of 4,1414 aren (04). Sedert de invoering van het metriek stelsel is de roede 1 dam, de vierkante roede 1 dam² of 1 are.

Bonre, bonder:

Een Brustems bunder had een oppervlakte van 0,82828 ha of 8282,8 m². Het was afgeleid van het Latijnse bonnarium en was oorspronkelijk 1/12 van een mansus (10 à 12 ha).

Zille:

Een landmaat met een oppervlakte van 2 1/2 groot roeden of ongeveer 10,3535 aren Brustemse maat.

Munten

Mark, pond:

1 mark of Luikse pond (lb) = 20 sous, stuivers of schellingen.
1 mark of Luikse pond (lb) = 20 schellingen van elk 12 penningen of 240 pontpenning of deniers.

Een mark was oorspronkelijk een gewichtsvorm van edel metaal, het woord is direct gevormd van "merken". Later werd met een pond een hoeveelheid van 240 stuks van om het even welke munt- soort aangeduid, zodat gesproken werd van een pond sterling, pond groten, pond Vlaams, pond Hollands, enz. Er werd lange tijd gerekend met dit twaalftalig stelsel.

Vierdonc:

Muntstuk ter waarde van een vierde van een mark in 1103.

Gulden of florijn:

1 gulden = 20 stuivers = 40 groten in Vlaanderen = 60 groten in Brabant.

Een gulden of florijn was oorspronkelijk een goudstuk dat voor het eerst in 1252 werd geslagen in de stad Florence en later in heel Europa werd nagebootst. Het was van de 15e eeuw tot aan de Franse tijd een rekenmunt ter waarde van 20 stuivers.

Een Rijngulden was in de Late Middeleeuwen een gouden muntstuk, geslagen door de keurvorsten van de Rijn. Later was het ook een rekenmunt ter waarde van 20 stuivers.

Sou, stuiver of schelling:

1 sou, stuiver, schelling = 24 solidi (02). Het was dus 1/20 van een pond, een mark of een gulden.

Sou was het Frans voor stuiver. Een stuiver of schelling was een rekenmunt ter waarde van een dubbele groot of een driedubbele Brabantse groot. De stuiver kwam al voor in 1304 en was afgeleid van het Duits "Stüber" = klap, tik. Op de oorspronkelijke munt stonden vuurijzers met stuvende vonken.

Solidus:

Een solidus was het $1/24$ van een stuiver, sou of schelling en dus het $1/480$ van een pond, een mark of een gulden.

Een solidus = $1/2$ denier (05) of penning.

Oorspronkelijk was het een nieuwe munt van keizer Constantijn de Grote in 312. De eersten die ervan profiteerden waren de leden van zijn lijfwacht, die dan ook "*solidati*" werden genaamd, daarna kwam soldaat en soldij.

Denier of penning:

1 penning werd ook pontpenning genaamd, het was $1/240$ van een pond. 1 denier of penning = 2 obolen, ook 2 solidi.

In 1273 was 1 mark gelijk aan 20 stuivers of 240 deniers of 480 solidi.

1 denier was in 1208 de prijs van 4 broden, tenzij een mud tarwe tegen 10 solidi of meer verkocht werd. Ook 4 kannen bier kostten 1 denier, indien een mud mout tegen 40 deniers en een obool (= $1/2$ denier) kon gekocht worden.

Obool:

1 obool = $1/2$ denier of 2 copi. Het woord obool is afgeleid van het Grieks obolos.

Groot, oud groot:

1 denier oud groot = 6 deniers Luiks.

1 Vlaamse groot = $1/2$ stuiver of schelling = 6 penningen of deniers.

1 Brabantse groot = $1/3$ stuiver of schelling = 4 penningen of deniers.

Groot was sinds de tweede helft van de 13e eeuw een verzamelnaam voor zilveren munten die zwaarder in gewicht en groter van uitzicht waren dan de in omloop zijnde kleine penningen.

De oude groten hadden een hogere waarde dan de nieuwe groten.

In de loop van de 16e eeuw werd "groot" in documenten meer en meer gebruikt als rekenmaat.

Op verschillende plaatsen werd munt geslagen met soms afwijkende waarde, die vooral lokaal bekend en aangenomen werd: Brabantse munt, Luikse munt, Naamse munt, enz.

Luut, luutslach, sentruytslachte:

Dit was de benaming van een munt die vooral in Limburgse middeleeuwse bronnen werd vermeld. Vermoedelijk was de naam afkomstig van een muntmeesterteken (06).

Cop, kopeken:

Dit waren gekende benamingen in onze gewesten. Het was een kleine koperen munt, die doorgaans de waarde had van een vierde van een penning (07). Deze benaming was afgeleid van "kopek", het 1/100 deel van een roebel.

Swarte, oude swarte:

De benaming van een kleine munt, die in St-Truiden een waarde had van 3 schellingen (08) of 36 penningen.

Aengelsen, Engelse of oude Engelse:

Een kleine munt ter waarde van 10 schellingen.

Slechte mite, mijt:

Een kleine koperen munt met een waarde van 1/3 penning.

Sterling:

De sterling, ook derde groot genaamd, met op de voorzijde het gefaasd schild van Loon en op de keerzijde tussen de benen van een geopend kruis met dubbele banden de namen der muntmeesters PETR(US) en GEOR(GIUS).

Erstellin van het Frans esterlin werd ook sterling of shilling genaamd. Als cijns­munt buiten de stad was hij gelijk aan 2/3 stuiver Brabants (09).

In de 14e en 15e eeuw moesten de leden van de Gilde van Onze-Lieve-Vrouw, die in Brustem gesticht werd in 1320, jaarlijks een oude "sterlinck" betalen. Dit was ook het inkomgeld voor nieuwe leden en de vastgestelde boete voor hen die een vreemde persoon meebrachten naar de vergadering.

- 01.-C.Bamps en E.Geraerts.-"Anciennes mesures employées dans la province de Limbourg avec leur conversion en mesures décimales", in Bull. des Mélophiles, jrg.29, 1893, blz. 50.
- 02.-H.Kesters.-"Over cijns, landpacht en erfrente in de 15e en 16e eeuw te Brustem, Aalst en Ordingen", in O.L.V.L., jrg.30, 1975, blz.317.
- 03.-Henri Pirenne.-"Le livre de l'abbé Guillaume de Rykel", Brussel, 1896, blz.LVIII.
- 04.-E.Houtman en J.Molemans.-"Cijnsregister van het Bruyinxhof te Brustem (1300)", in O.L.V.L., jrg.30, 1975, blz. 249, voetnoot 10.
- 05.-Henri Pirenne.-"Polytyque", introduction, blz.XLVII.
- 06.-E.Houtman en J.Molemans.-a.w., blz.249, voetnoot 3.
- 07.-Guil.Simenon.-"L'organisation économique de l'abbaye de Saint-Trond (13e-17e siècle)", Brussel, 1913, blz.16.
- 08.-Idem., blz.18.
- 09.-H.Kesters.-a.w., blz.332.